

Наталія Печко

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНІСНОЇ КУЛЬТУРИ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ

У статті аналізується проблема пошуку позитивних та негативних факторів Інтернету та ЗМІ на формування моральнісної культури поведінки молоді сьогодення, як запоруки світлого майбутнього.

Ключові слова: мораль, моральність, моральнісна культура поведінки, інформаційне суспільство.

Н. Печко. Факторы, которые влияют на формирование моральной культуры поведения молодежи

В статье анализируется проблема поиска влияния позитивных и негативных факторов мировой сетки Интернета и медиа-телекоммуникаций на формирование нравственной культуры поведения молодежи нынешнего времени, как залога светлого будущего.

Ключевые слова: мораль, нравственность, нравственная культура поведения, информационное общество.

N. Pechko. Factors that influence on the formation of normal culture of youth behavior

The thesis deals with of the problems to the analysis of problem of search of positive and negative factors of the Internet and TV on forming of moralily culture of conduct of young people of present time, as mortgages of the light future.

Key words: moral, morality, моральнісна culture of conduct, informative society.

За останні роки в нашій країні сталися серйозні зміни. Україна прагне стати відкритим світу демократичним суспільством, що буде ринкову економіку і правову державу, в якій на перше місце має бути поставлена людина, що володіє значно більшою, чим раніше мірою свободи і відповідальності. Ці процеси розгортаються в загальносвітовому контексті переходу цивілізації до нового стану. Однією з провідних тенденцій освіти сьогодні стає перехід до гуманістичної парадигми. Орієнтація на цю тенденцію об'єктивно вимагає від педагогічної науки розвитку концептуальної системи поглядів, інтегруючої цінніс-

ні підстави традиційних і інноваційних процесів.

Сучасна моральнісна культура нашого народу перебуває у надскрутному становищі. Бо моральнісно-психологічний позитив, який нам дістався у спадок від СРСР, щомиті згасає, тому що його носії чи то відходять у потойбічний світ, чи то стали пенсіонерами, чи то втратили свої впливові посади або позиції під тиском нової генерації керівників, вчителів, наставників, кумирів. Стосовно моральнісно-культурних надбань доби державної незалежності України, то вони незначні і є результатом не переваг нашого сучасного економічного політичного устрою, а особливо в часи кризи, а швидше відчайдушною реакцією на його антигуманістичну сутність. Справді, яка культура поведінки молоді буде формуватися у країні, де з-під суспільного контролю вийшли у злочинний спосіб награвані багатомільярдні капітали і де навіть суспільство є заручниками тотальної корупції. Проте потрібно споглядати оптимістично. Життя бере своє. Як засвідчує історія, досконалі ринкові відношення і стосунки здатні формувати і культивувати пристойну моральність. Але яким способом це зробити? Як бути? Як молоді бути моральнісно культурними? Такі питання ставлять філософи, педагоги, психологи, соціологи ось вже не один десяток років. А чи можливо їх вирішити? Ми не хочемо, щоб наші діти, онуки жили в часи безладу, так би мовити хаосу. Ми прагнемо світлого майбутнього.

Основними джерелами отримання будь-якої інформації на даний момент для нас слугують: засоби масової інформації та мережа Інтернету. Як же вони можуть вплинути на формування моральних цінностей особистості їх моральнісну культуру поведінки? Можемо розглядати як позитивні, так і негативні сторони цих чинників. Можна довго дискутувати з даних питань, але перш за все варто розібратися, що собою являють поняття «моральності», «моральнісного виховання», «моральнісної вихованості», «моральні цінності», «моральна культура» та «моральна поведінка» особистості.

Проблема моральних цінностей розглядається у працях Платона, Арістотеля, Д. Дідро, Дж. Дьюї, І. Канта, В. І. Бакштановського, Н. А. Бердяєва, О. Г. Дробницького, М. С. Кагана, В. Момова, В. П. Тугарінова, В. Франкла та ін.

Питання моральної культури поведінки висвітлені у працях мислителів, філософів, подвижників світових релігій. Серед них були і представники української філософської думки: І. Вишенський, Ф. Прокопович, Г. Сковорода, В. Вернадський.

Проблема моральних аспектів культури знайшла відображення в

працях Ф. Ніцше, В. Соловйова, А. Швейцера, П. Тейяра де Шардена; соціокультурна роль релігії – у дослідженнях Ф. Бекона, Л. Фейербаха, Б. Рассела та інших. Їй присвятили праці сучасні філософи: С. Анісімов, Р. Апресян, В. Біблер, А. Гусейнов, О. Дробницький, А. Титаренко та ін.

Психологічні аспекти морального розвитку особистості відображені в дослідженнях І. Беха, О. Бодальова, Б. Братуся, Д. Колесова, С. Якобсон та ін.

Проблемі виховання моральної культури поведінки студентської молоді присвячено праці Л. Ази, Є. Бондаревської, О. Горожанкіної, І. Зяюна, В. Козакова, М. Ковтун, О. Олексюк, В. Петрової, Л. Чорної та ін.

Моральність – втілення у практичній діяльності людей моральних переконань, моральних ідеалів, норм, почуттів та принципів. Моральнісне виховання – це цілеспрямований процес організації та стимулювання різнобічної діяльності молоді, їх спілкування, спрямований на оволодіння людиною моральною культурою та моральною поведінкою. Своєю чергою, варто зазначити, що моральна вихованість – це не лише статичний набір системи певних моральних якостей, відносин, які характеризуються специфічними потребами, почуттями, мотивами, навичками поведінки, а й особлива форма внутрішньої самоактивності, що дозволяє людині не просто наслідувати наявні моральні норми, а й критично оцінювати, встановлювати їх моральну цінність, виступати ініціатором створення нових форм моральнісної соціальної взаємодії [4, с. 371].

Кожен феномен має свої етапи або фази розвитку. Ось у теорії моральнісного розвитку моральнісної культури Л. Кольберга виділено шість фаз такого становлення: 1) людина дотримується правил, щоб запобігти покаранню; 2) людина дотримується правил, щоб отримати нагороду; 3) людина дотримується правил, щоб не стати нелюбимим, а здаватися «хорошим»; 4) у людини розвивається розуміння соціальної необхідності правил совісті або почуття провини за скоєне; 5) людина розуміє, що необхідні цінності набуваються в результаті боротьби протирич, як і деякі не упередженні думки; 6) людина оцінює дієвість універсальних моральних принципів і розвиток, приймає їх як обов'язкові [5, с. 305].

Варто подумати, які моральнісні норми може наслідувати наша молодь сьогодні? І з кого брати приклад? З екранів телевізорів?

У світі існує низка концепцій формування моральних цінностей, серед яких найбільш цікавими для нас є традиційна, раціоналістична та феноменологічна концепції. Представниками першої є Ж. Мажо, Л. Кро, Ж. Капель, Д. Равич, які суть формування моральних цінностей ба-

чать у способі передачі молодому поколінню універсальних елементів культури минулого. Тобто мета освіти полягає у формуванні базових знань, умінь, навичок, що дозволяють особистості перейти до самостійного засвоєння знань, умінь, цінностей більш високого рангу. Друга концепція передбачає оволодіння знаннями, вміннями і навичками та практичне пристосування до суспільних відносин, а також засвоєння таких цінностей, які дозволяють молодій людині адаптуватися у суспільстві (П. Блум, Р. Ганьє, Б. Скіннер). Проблема повернення людині її істинної людської сутності, формування її як вільної особистості є центром уваги і сучасних гуманістичних концепцій виховання. Третя концепція (А. Маслоу, А. Комбс, К. Роджерс) вимагає врахування індивідуальних особливостей кожного суб'єкта виховання. Освіта в цьому випадку є гуманістичною, вона відображає певною мірою природу людини. А. Маслоу, А. Комбс, К. Роджерс виступають за створення умов для самореалізації, самовиховання та самоосвіти. Саме остання, феноменологічна концепція, активно впроваджується сьогодні в Україні.

Для розгляду поняття «моральних цінностей» звертаємося до праць філософа І. Огієнко, який розглядає моральні цінності як поняття, що виражає позитивну значущість природних, соціальних духовних явищ для існування та розвитку суспільства, для потреб і діяльності кожної людини [2, с. 31]. Учений виділяє такі моральні засади у людських стосунках, як доброта, принциповість, взаємоповага, сумлінність, щирість, справедливість, толерантність, відповідальність стосовно виховання дітей, здатність мислити критично і самокритично, прислуховуватися до думки інших людей, власне ставлення до сутності людини, сенсу її життя, ідеалів, місця на землі тощо [3].

Але які моральні цінності переважають у нашої сучасної української молоді? Що може впливати на формування моральних цінностей особистості? Що визначає культуру поведінки людини? Основні якості моральності формуються на основі так званого "соціального успадкування". Вирішальною у цьому є роль сім'ї та закладу, де навчається молодь: їх поведінка, цілеспрямований вплив на особистість дитини чи то юнака. Особливо важливо задіяти в моральному вихованні можливості усіх соціальних інституцій: сім'ї, цілеспрямований вплив її на формування моральних цінностей дитини; діяльність професійних навчально-виховних закладів (професійно-технічних училищ, вищих навчальних закладів); засобів масової інформації (радіо, телебачення, кіно, газет та ін.); діяльність мистецьких закладів (театрів, музеїв, консерваторій, клубів, будинків культури тощо); соціально-виробничу діяльність громадян на підприємствах, в організаціях [5].

Культуру визначають, по-перше, як спосіб суто людського існування, по-друге, як родовий спосіб життєдіяльності, як узагальнюючу характеристику універсальності розвитку людини. Якщо розглядати культуру як систему, то вона включає сам процес діяльності, що відрізняє людину від інших форм життя. Ця діяльність постійно змінює середовище існування людини, створює світ культури – матеріальних і духовних цінностей – у межах природного світу. Інстинктивної програми поведінки в цьому новому, штучному світі з новими – людськими – законами вже недостатньо. Інстинкт розрахований на сталу систему стосунків живої істоти з певним середовищем. Така система формується протягом тисячоліть, це дуже вразливий механізм зв'язку. Культура ж, за своїм визначенням, – це постійний розвиток, створення нового. На відміну від тварини, людська істота в загальних рисах визначається не стільки генетичною, скільки соціальною спадковістю. Вона ґрунтується на здатності фіксувати і передавати досвід, накопичувати і вдосконалювати його через мову, через духовні цінності, форми матеріальної діяльності тощо [4].

Слід тут зазначити і про «штучно створений ланцюг передачі інформації» ЗМІ та Інтернету як чинника безперервно оновленої передачі інформації від людини до людини, від машини до людини. Інформація може бути різною: гарною, безтурботною, або, навпаки, поганою, насторожуючою.

Зі шпальт газет та журналів ми читаємо про безкінечні проблеми в економіці, політиці, злочини різних верств населення, насилля, яке подане з фото, яке залюбки любить дивитися молодь, виносячи з них певні зачатки розладів психічного характеру, посилення агресивності. А колонки культурного характеру молодь просто ігнорує, бо вона займає мізерність. То про яке формування моральнісної культури молоді може йти мова?

На думку вчених, телебачення є «соціальним наркотиком», який сприяє відриву індивідів від участі в соціальному житті, ігноруванню його законів, перетворенню людини на пасивного споживача новин. За допомогою телебачення «насаджуються певні цінності, норми, стереотипи, образи реальності, які формують сприйняття життєвого простору, тобто відкривається шлях для маніпулювання масовою свідомістю» [3, с. 1]. Значний внесок у вивчення механізмів впливу ЗМІ на свідомість людей зробили вчені Анненберської школи комунікацій, які під керівництвом професора Дж. Гербнера провели унікальну серію досліджень за програмою «Профіль насильства» та «Культурні індикатори» щодо змісту телевізійних передач та впливу телевізійних

образів на глядацьку аудиторію. Вони дійшли висновку, що телебачення створює символічний образ реальності, який, своєю чергою, формує сприйняття життєвого простору індивідом. Щоденно комплекс стереотипних концепцій споживається мільйонами телеглядачів у «шаблонних капсулах». З таких «капсул» складається символічний світ ідей, що нав'язуються. Цей світ структурує життєві цінності, норми, загальні обов'язки й установки, формує основу для взаємин між великими і різномірними групами людей. Він зумовлює образ мислення, почуттів і поведінки [1].

Але науково-технічний прогрес не стоїть на місці, ми зараз не можемо уявити своє життя без світової мережі. Інтернет для молоді – це як ще один світ – світ віртуалу, який має два боки: позитивний та негативний. Попадаючи до нього людина може звикнути жити в ньому, працювати, навчатися, робити покупки, спілкуватися з друзями, шукати нові знайомства, закохуватися, обговорювати будь-які теми з людьми яких ти зовсім не знаєш, довіряти їм, брати участь у різних семінарах, тренінгах, конференціях. Тут можна знайти майже всю потрібну інформацію.

Спілкування за допомогою Інтернету дає змогу приховати свій вік, стать, сімейне та суспільне становище. Логічно, що за таких умов спілкування становище особистості у «реальному світі» втрачає своє значення і набуває статусу забобону, який не допомагає, а заважає у спілкуванні [1].

Тобто Інтернет – це ціла субкультура, певна штучно створена «спільнота». В нашому випадку молодіжна субкультура – культура певного покоління, що має певний стиль життя, поведінки, групові норми, цінності та стереотипи. А щоб бути моральною людиною в межах певної спільноти, потрібно освоїти мораль цієї спільноти і дотримуватися її. Але як дотримуватися моральності в цьому випадку? Людина, яка перестає жити віртуальним життям, стає замкненою або зовсім відлюдником, який в реалі просто неадаптований. Сучасна молодь – це діти епохи наукової глобалізації, всесвітньої мережі Інтернет та мобільного зв'язку.

Процес перетворення світу означає розвиток і окремої людини, і суспільства в цілому як суб'єкта культурної діяльності, певний характер суспільних відносин, що пов'язано з особливостями діяльності суб'єкта. Тому потрібно спілкуватися та жити не лише в мережі Інтернет, а й у реальному житті. Читати різноманітну літератури збагачувати свій інтелектуальний потенціал і жодним чином не деградувати.

Можемо зазначити, що поняття «моральна цінність» трактується

як ідеал людства та окремих його представників, певна досконалість, ідеальна модель, те, що спрямовує будь-яку людську дію. Система моральних цінностей – індивідуальна структура взаємопов'язаних моральних цінностей, які відіграють як первинну, так і другорядну роль у формуванні індивіда як особистості. Сьогодні українське суспільство, а в першу чергу молодь, потребує високого рівня моральнісної культури поведінки кожної особистості. Провідна місія при цьому покладена на викладачів, кураторів, кафедр, деканатів вищих закладів освіти, адже саме їх практична діяльність повинна приводити до створення спеціальних умов, які допомогли б кожному студенту засвоїти основні правила високоморальної поведінки, усвідомити значущість загальнолюдських моральних цінностей та ідеалів. А допомогти в цьому можуть різні дисципліни: етика, естетика, культурологія, філософія, психологія, релігієзнавство. Тому потрібно розширити кількість у проведенні різних наукових онлайн-конференцій, семінарів, обговорень на різних форумах в мережі Інтернету з філософських дисциплін.

Література

1. Денисенко Л. М. Фактори негативного впливу ЗМІ на формування особистості дітей та підлітків у контексті попередження дитячої бездоглядності // [Електронний ресурс] www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Postmetodyka/2009_2/denysenko.pdf/ Відвіданий 12.02.2010.
2. Огієнко І. Рідна мова і культура народу / У зб. : Шляхи виховання й навчання. – Львів, 1934. – Ч. 1. – 31 с.
3. Романовский И. Масс-Медиа: Словарь терминов и понятий / И. Романовский. – Издательство : Союз журналистов России, 2004. – 479 с.
4. Сембрат А. Л. Проблема морального виховання особистості у філософській та психолого-педагогічній літературі // [Електронний ресурс] www.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum. Відвіданий 12.02.2010.
5. Словарь по социальной педагогике: Учеб. Пособие для студ. высш. учеб. заведений / Авт.-сост. Л. В. Мардахаев. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – С. 305. Відвіданий 12.02.2010.
6. [Електронний ресурс] <http://www.eparhia-alexand.at.ua/news/2009-06-12-164>. Відвіданий 12.02.2010.
7. [Електронний ресурс] http://www.djerele.com/index.php?Option=com_content&task=view&i=3414&Itemid=71. Відвіданий 12.02.2010.